VALTIOVARAINMINISTERIÖ
Budjettiosasto

19.1.2023

Maa- ja metsätalousministeriö

Viite: MMM:n lausuntopyyntö 10.1.2023, VN/525/2023

LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE LAIKSI MÄÄRÄAIKAISISTA MAATALOUDEN JA VESIVILJELYN KUSTANNUSTUISTA

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki määräaikaisista maatalouden ja vesiviljelyn kustannustuista. Lain perusteella maksettaisiin kustannustukia, joilla osittain kompensoitaisiin lannoitteiden ja sähkön hinnannoususta aiheutuvaa tuotantokustannusten nousua maataloudessa ja vesiviljelyssä. Tuottajahintojen nousu on esityksen mukaan vain osittain kattanut tuotantokustannusten nousua. Kustannustuet osaltaan varmistaisivat kotimaisen tuotannon jatkumista ja huoltovarmuuden säilymistä tilanteessa, jossa tuotannon kannattavuus ja toiminnanharjoittajien maksuvalmius ovat heikentyneet.

Sähkön ja lannoitteiden kustannustukia voitaisiin myöntää Euroopan komission valtiontuen tilapäisiä Ukraina-kriisipuitteita koskevan tiedonannon ja komissiolle tehtävän erillisen ilmoituksen mukaisina valtiontukina. Tukea myönnettäessä olisi otettava huomioon valtiontuen tilapäisiin Ukraina-kriisipuitteisiin liittyvät tuen myöntämisen rajoitteet, kuten tuen enimmäismäärä tuensaajaa kohden. Tukea voitaisiin myöntää maataloudelle enintään 250 000 euroa tuensaajaa kohden ja kalataloudelle enintään 300 000 euroa tuensaajaa kohden. Yhteenlaskettua 2 miljoonan euron enimmäismäärää laskettaessa otettaisiin huomioon kaikki yksittäisen yrityksen ja sen kanssa samaan konserniin kuuluvien yritysten saamat tuet, jotka on myönnetty komission väliaikaisten Ukraina-kriisipuitteiden mukaisen valtiontukipäätöksen nojalla. Valtiokonttori toimisi valtionapuviranomaisena.

Esitys liittyy valtion vuoden 2023 lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian ja olemaan voimassa 31.12.2023 saakka.

Valtiovarainministeriö toteaa, että esitykseen sisältyvät arviot kustannustukien määrällisestä tarpeesta perustuvat yleispiirteisiin, enemmänkin suuntaa-antaviin arvioihin yrityksistä, joiden olisi perusteltua kuulua tukien soveltamisalan piiriin. Kuvaus esityksen taustana olevasta nykytilasta on

muutoinkin niukka ja yleispiirteinen. Esityksen poikkeuksellisen lyhyen lausuntoajan (yksi viikko) puitteissa ei ole mahdollista tarkemmin arvioida esityksessä omaksuttujen tukien sisällön, kohdentuvuuden ja tukien määrällisen mitoituksen perusteltavuutta.

Esityksen mukaan vuoden 2019 maatalouden tilakohtaisen sähkönkulutusaineiston perusteella tuen laskennallinen enimmäismenekki olisi esityksessä kuvailluilla oletustiedoilla noin 47 miljoonaa euroa ja sähkötuen mahdollisia saajia olisi noin 7 800. Esityksessä viitattujen arvioiden mukaan noin puolella tiloista on voimassa kiinteät sopimukset ensi vuoden ensimmäisen vuosineljänneksen loppuun saakka. Tällöin tuen laskennallinen menekki olisi esityksen mukaan arviolta noin 20-30 miljoonaa euroa ja vastaavasti mahdollisten tuensaajien määrä olisi todennäköisesti noin 5 000–6 000. Esityksessä todetaan, että arviot kiinteähintaisten sopimusten määrästä koskivat pääosin viljanviljelytiloja ja on mahdollista, että esimerkiksi kasvihuonetuotannossa ja kotieläintuotannossa tällaisten sopimusten määrä on alhaisempi, mikä voi lisätä tuen kokonaismenekkiä. Vesiviljelyyritysten yrityskohtaista sähkönkulutusaineistoa ei ole saatavilla, koska toimiala ei kuulunut ennen vuotta 2022 energiaveropalautuksen piiriin.

Sama vaikutusarvioiden yleispiirteisyys koskee myös lannoitetukea. Sen vaikutukset, kohdentuvuus ja tuen menekki ehdotetulla laskentakaavalla riippuvat esityksen mukaan markkinointikaudella 2022–2023 toteutuvasta lannoitteiden keskihinnasta sekä tukiprosentista. Lannoitteiden keskihinta on esityksessä oletettu siihen sisältyvässä laskelmassa käytetyn hintakaton (900 euroa/tonni) suuruiseksi.

Esityksessä viitataan maatalouden energiaveronpalautukseen pariin otteeseen: ”Kustannuksessa ei ole otettu huomioon sähkön energiaveron palautusta, joka 2021 oli 18 miljoonaa euroa.” ja ”Vesiviljely-yritysten yrityskohtaista sähkönkulutusaineistoa ei ole saatavilla, koska toimiala ei kuulunut ennen vuotta 2022 energiaveropalautuksen piiriin.” (esityksessä kirjoitusvirhe). Kuitenkaan esityksessä ei yksilöidä, mikä kyseinen energiaveronpalautus on eikä että se liittyy keskeisesti maatalouden sähkökustannuksiin per kWh. Mainitsematta jää myös se, että maatalouden energiaveroa (suoraan tai palautuksen kautta) on jo alennettu yleiseen kantaan nähden – aina EU:n minimitasolle asti. Esitystä on perusteltua täsmentää tältä osin.

Esityksen pääasiallisessa sisällössä todetaan: ”Tukea voitaisiin myöntää maataloudelle enintään 250 000 euroa tuensaajaa kohden ja kalataloudelle enintään 300 000 euroa tuensaajaa kohden. Yhteenlaskettua 2 miljoonan euron enimmäismäärää laskettaessa otettaisiin huomioon kaikki yksittäisen yrityksen ja sen kanssa samaan konserniin kuuluvien yritysten saamat tuet, jotka on myönnetty komission väliaikaisten Ukraina-kriisipuitteiden mukaisen valtiontukipäätöksen nojalla. ”Tästä ei kuitenkaan ole mitään tekstiä tai mainintaa kappaleissa 1-4. Tähän liittyviä tietoja on ainoastaan pykälissä ja säännöskohtaisissa perusteluissa. Esitystä on perusteltua täsmentää tältäkin osin.

Esityksessä todetaan: Vesiviljely-yritysten yrityskohtaista sähkönkulutusaineistoa ei ole saatavilla, koska toimiala ei kuulunut ennen vuotta 2022 energiaveropalautuksen piiriin.” Kuitenkaan myöskään suuresta osasta kasvihuoneita ei ole olemassa yrityskohtaista sähkönkulutusaineistoa (vrt. esim. aiheen käsittely energiaveroesityksissä sekä maatalouden energiaveronpalautusta käsittelevissä esityksissä, kuten HE 52/2022). Esimerkiksi energiaintensiivisten yritysten energiaveronpalautuksen piirissä olevista

suurista kasvihuoneista yli puolet käyttää pelkästään sähköä eikä näistä suuren osan, arviolta vähintään 240 GWh, sähkön kulutus ole ollut aineistossa. Tämän lisäksi sähkönkulutusaineistoa ei ole olemassa mahdollisesti joistain muistakaan sellaisista kasvihuoneista, jotka saavat suoraan alempaa sähkö II veroluokkaa, mutta eivät hae polttoaineista palautusta. Mikäli esityksen vaikutusarvioissa on oletettu (kuten näyttäisi), että aineistossa on kattavasti mukana kasvihuoneiden käyttämä sähkö, on nykyinen arvio toimenpiteen kustannuksista alakanttiin. Esitystä ja siinä esitettyjä vaikutusarvioita on olennaista täsmentää perusteluineen tältäkin osin.

Esityksessä ei ole mainintaa eikä siihen sisältyvässä lakiehdotuksessa ole säännöksiä avustusrikoksista kuten esimerkiksi yritysten määräaikaisesta kustannustuesta annetun lain (508/2020) 13 §:ssä, jonka mukaan avustusrikoksista säädetään rikoslain (39/1889) 29 luvun 5-7, 7 a ja 8 §:ssä. Valtiovarainministeriö pitää olennaisena säännöksen sisällyttämistä esityksessä tarkoitettuun lakiehdotukseen.

Esityksen mukaisten tukien valtiontaloudelliset kustannusvaikutukset riippuvat siten viime kädessä linjauksista, joita tukien käyttöönoton osalta harkinnanvaraisesti tehdään. Tukien täytäntöönpanosta esityksessä todetaan, että Valtiokonttori toimisi valtionapuviranomaisena. Tukijärjestelmän toimeenpano edellyttäisi esityksen mukaan uutta tietojärjestelmätoteutusta sekä henkilöstön palkkaamista tukijärjestelmän toimeenpanon eri tehtäviin. Esitykseen ei kuitenkaan sisälly arvioita näistä toimeenpanoon liittyvistä viranomaistoiminnan kustannuksista eikä niiden yksilöidymmistä mitoitusperusteista. Esityksen kokonaiskustannuksia ei siten ole mahdollista arvioida.

Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että varsinkin sähkön kustannustuen osalta on mahdollista, että samat yritykset voisivat tulla jatkossa sekä esityksessä tarkoitetun että yleisemmin myönnettävän, parhaillaan valmistellun sähkön kuluttajatuen piiriin. Esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentin mukaan esityksessä tarkoitetun tuen määrästä vähennetään samoista kustannuksista muun lain perusteella maksettava tuki. Ministeriö pitää tästäkin huolimatta keskeisenä varmistua esityksen jatkovalmistelussa siitä, että tämä on myös käytännössä mahdollista ja ettei tukien moninkertainen maksaminen johda tukijärjestelmiä nopeassa aikataulussa sovellettaessa esim. siihen, että joudutaan lisää täytäntöönpanon voimavaroja kuluttavaan tukien takaisinperintään.

Osastopäällikkö,
budjettipäällikkö Mika Niemelä

Lainsäädäntöneuvos Jyri Inha

Tiedoksi VM/VKO, VO

VN/525/2023-VM-29

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons:

Inha Jyri 91214087W	Niemelä Mika 91273879N
2023-01-20	2023-01-21